

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

VYBRANÁ TÉMATA

17/2012

Ukrajina: Parlamentní volby 2012

Bc. Jan Mareček

prosinec 2012

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah:

1. Charakter ústavně-politického systému	2
Výkonná moc	2
Zákonodárna moc	4
2. Volební a stranický systém	5
Volební systém.....	5
Stranický systém	6
3. Volby 2012.....	8
Volební kampaň	8
Výsledky voleb.....	9
Povolení vyjednávání a sestavení vlády.....	9
Zdroje:.....	10

1. CHARAKTER ÚSTAVNĚ-POLITICKÉHO SYSTÉMU

Ukrajinská republika – obvykle označována zkrácenou formou Ukrajina – je republikou s poloprezidentskou formou vládnutí, k jejímuž vzniku došlo v roce 1991 vyhlášením nezávislosti po rozpadu Sovětského svazu. K přijetí ústavy však došlo až v roce 1996. Republika prošla v posledních letech mnoha dynamickým vývoje, který ovlivnil současnou politickou situaci ve státě.

VÝKONNÁ MOC

Výkonná moc je na Ukrajině rozdělena mezi vládu a prezidenta. Silnější pravomoci dává ústava prezidentovi.

Prezident je v ústavním systému hlavou státu, jehož jménem jedná i navenek. Je volen přímo na dobu pěti let. Úřad může jedna osoba vykonávat pouze dvě po sobě následující funkční období. O kandidaturu může usilovat jakýkoliv ukrajinský občan, který dosáhl věku alespoň 35 let, má právo volit, posledních deset let pobýval na území Ukrajiny a ovládá státní jazyk – ukrajinštinu. Termín konání voleb je ústavou explicitně stanoven na poslední neděli posledního měsíce mandátu stávajícího prezidenta.¹ S funkcí prezidenta je neslučitelný výkon jakéhokoli zastupitelského mandátu, stejně jako zastávání jakékoliv funkce v orgánech státní správy či občanských sdruženích. Za neslučitelnou je rovněž považována jakákoliv výdělečná či podnikatelská činnost a členství ve správních a dozorčích radách podniků, které by mu přinášely zisk.² Prezidentem je od voleb z června roku 2010 Viktor Janukovyč.³

Hlava státu disponuje rozsáhlými pravomocemi, které mu vymezuje Ústava. Nejvýznamnější vnitropolitickou pravomocí je sestavování vlády – parlamentu předkládá ke schválení pouze jméno premiéra, ostatní ministry pak již jmenuje pouze s premiérovou kontrasignací, kdy parlament nadále o konkrétním personálním složení vlády nerozhoduje. Jmenuje polovinu

¹ Viz hlava V, článek 102 a 103 Ústavy.

² Hlava V, článek 103 Ústavy:

„The President of Ukraine shall not have another representative mandat, hold office in State power bodies or associations of citizens, perform any other paid or enterpreneurial activity, and shall not be a member of an administrative body or board of supervisors of an enterprise aimed at making profit.“

³ K volbě prezidenta viz Vybrané téma Parlamentního institutu 3/2010: Prezidentské volby na Ukrajině 2010.

členů Rady Národní banky a Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, generálního prokurátora (se souhlasem premiéra), třetinu soudců Ústavního soudu. Do zákonodárského procesu může zasáhnout pomocí suspenzivního veta; také může revokovat jakékoliv rozhodnutí (popřípadě je i zrušit) ukrajinské vlády i autonomní republiky Krym. Co se zahraničně-politických kompetencí týče, reprezentuje stát na mezinárodním poli, řídí zahraniční politiku státu, vyjednává a podepisuje mezinárodní smlouvy, přijímá rozhodnutí o uznání zahraničního státu.⁴ Prezident je vrchním velitelem bezpečnostních sil a stojí v čele **Rady národní obrany a bezpečnosti**, která slouží jako jeho poradní orgán. Rozhodnutí, které Rada učiní, vstupují v platnost v podobě prezidentských dekretů.⁵

Prezident je osobou prakticky nedotknutelnou: jednak je po dobu výkonu mandátu chráněn imunitou a jednak je prakticky neodvolatelný. Proces tzv. impeachmentu – tedy sesazení prezidenta parlamentem pomocí ústavní žaloby – je velmi komplikovanou záležitostí, kdy může být odvolán pouze v případě spáchání vlastizrady či jiného zločinu. K návrhu na odvolání je nejprve potřeba souhlasu většiny poslanců, čímž dojde ke zřízení speciální ad hoc vyšetřovací komise (s vlastním prokurátorem a vyšetřovatelem). Výsledky jsou pak předloženy parlamentu, kde ke schválení je již potřeba dvoutřetinové většiny všech poslaneckých hlasů. Následně je návrh postoupen Ústavnímu soudu, který pokud se usnese, že je žádost oprávněná, ji vrátí do parlamentu, který pak teoreticky může prezidenta tříčtvrtinovou většinou odvolat.⁶ Ochrana hlavy státu je velmi rozsáhlá, neboť trestného činu se dopustí i osoba, která by prezidenta urazila na jeho cti či důstojnosti.⁷

Vláda – označována podle ústavy jako **Kabinet ministrů** – je nejvyšším orgánem výkonné moci řízený jejím ministerským předsedou. Je odpovědná nikoliv pouze parlamentu, nýbrž také prezidentovi, který ji de facto vytváří (viz výše). Po zvolení nového prezidenta má vláda povinnost nabídnout mu svou demisi. Činnost a pravomoci vlády jsou taxativně vymezeny ústavou (zajišťování státní suverenity a ekonomické nezávislosti, implementace domácích a zahraničních politik, příprava a předložení návrhu státního rozpočtu atd.); kabinet se však také musí řídit prezidentskými dekreti, jejichž prostřednictvím může prezident vládu úkolovat a řídit. Vláda může být z rozhodnutí prezidenta kdykoliv odvolána, případně jím může být pouze obměněno personální složení některých ministerstev (zde však vyžadována kontrasignace předsedy vlády).⁸ Nedůvěru může vyjádřit vládě i parlament (viz dále).⁹

Odpovědnost vlády prezidentovi, možnost prezidenta úkolovat vládu prostřednictvím dekretů,¹⁰ možnost jmenování jednotlivých členů vlády jen s kontrasignací premiéra bez

⁴ Viz hlava V, článek 106 Ústavy; a CABADA, Ladislav. Ukrajina: Hybridní demokracie mezi Evropou a Ruskem. In: CABADA, Ladislav et al. *Komparace politických systémů: Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008, s. 407.

⁵ Viz hlava V, článek 107 Ústavy.

⁶ CABADA, Ladislav. Ukrajina: Hybridní demokracie mezi Evropou a Ruskem. In: CABADA, Ladislav et al. *Komparace politických systémů: Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008, s. 407.

⁷ Viz hlava V, článek 105 Ústavy.

⁸ Viz hlava VI, články 113 až 117 Ústavy; a KOPEČEK, Lubomír; KUBOVÁ, Olga. Ukrajina. In: KUBÁT, Michal et al. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 414.

⁹ „(...) a resolution of non-confidence in the Cabinet of Ministers of Ukraine by the majority of the constitutional membership of the Verkhovna Rada of Ukraine.“; viz hlava IV, článek 87 Ústavy.

¹⁰ Prezident má pravomoc vydávat dekreta, které mají platnost zákona. Celkově vydává ročně zhruba 1000 dekretů, kdy každý cílí na jiného adresáta. Některé pouze úkolují vládu, účelem jiných je třeba jmenování do funkcí, formou dekretu je i rozpouštění parlament. Podrobně viz PROTSYK, Oleh. Ruling with Decrees: Presidential Decree Making in Russia and Ukraine. In: *Euro-Asia studies*. July 3004, Vol. 56, No. 5, pp. 636-660.

účasti parlamentu, možnost vládu kdykoliv odvolat staví prezidenta do velmi silného postavení, a proto je celkově fungování systému považováno za poloprezidentský režim.

ZÁKONODÁRNÁ MOC

Zákonodárná moc náleží dle ústavy **jednokomorovému parlamentu**, který je nazýván **Nejvyšší radou** (Verkhovna Rada). Zasedá zde 450 poslanců (tzv. ústavní složení), kteří jsou voleni na funkční období čtyř let.¹¹ Parlament disponuje zákonodárnou, organizační, kreační i kontrolní pravomocí.

Zákonodárnou iniciativu má dle ústavy prezident, poslanec coby jednotlivec, vláda a Ukrajinská národní banka. Návrh zákona je Nejvyšší radou schválen, pokud se pro něj vysloví alespoň nadpoloviční většina přítomných poslanců (přítomna však musí být alespoň polovina všech poslanců). Prezident může tuto předlohu buď podepsat, nebo ji ve lhůtě 15 dnů vetovat. Prezidentské veto má možnost parlament při novém jednání přehlasovat, k čemuž je zapotřebí alespoň dvoutřetinové většiny ústavního složení. O ústavních změnách hlasuje parlament rovněž dvoutřetinovou většinou, o tomto však prezident ještě může nechat rozhodnout v celostátním referendu.¹²

Parlament potvrzuje prostou většinou prezidentem navrženého premiéra do funkce a stejným způsobem i později předložený vládní program. Navrhne-li to jedna třetina poslanců, může parlament hlasovat také o vyslovení nedůvěry vládě, kdy k tomuto je zapotřebí souhlasné stanovisko alespoň poloviny všech poslanců. Takto je ovšem možné hlasovat pouze jednou v rámci řádného zasedání a ne dříve, než jeden rok od přijetí programového prohlášení vlády.¹³

Poslanci mohou interpelovat členy vlády i zástupce státních a samosprávných orgánů, kteří mají povinnost na otázky odpovídat. Parlament schvaluje prezidentem nominované osoby do čela mnoha institucí (Antimonopolní komise, Fondu státního majetku, Státní komise pro rozhlasové a televizní vysílání, Ukrajinské národní banky, Ústřední volební komise). Mezi jejich pravomoci patří i volba jedné třetiny členů Ústavního soudu.¹⁴ Poslanci jsou – stejně jako prezident – chráněni imunitou. Analogii lze hledat i v neslučitelnosti mandátu, kdy pro ně rovněž platí, že nemohou vykonávat žádnou další zastupitelskou funkci, být zapojeni do výkonu státní služby nebo mít jakékoliv jiné zaměstnání či podnikat (jedinou výjimku představuje přednášková činnost a výzkum). Poslanci také nemohou být členy řídicích orgánů nebo dozorčích rad podniků, jejichž cílem je zisk.

¹¹ Ústavní složení, tedy 450 poslanců, popisuje hlava IV, článek 74 Ukrajinské ústavy. „The constitutional membership of the Verkhovna Rada of Ukraine shall comprise 450 people's deputies of Ukraine (...)“. Při stanovování konkrétních většin potřebných ke schválení daného návrhu vychází ústava právě z takto základně stanoveného ústavního složení.

¹² CABADA, Ladislav. Ukrajina: Hybridní demokracie mezi Evropou a Ruskem. In: CABADA, Ladislav et al. *Komparace politických systémů: Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008, s. 409.

¹³ KOPEČEK, Lubomír; KUBOVÁ, Olga. Ukrajina. In: KUBÁT, Michal et al. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 411.

¹⁴ KOPEČEK, Lubomír; KUBOVÁ, Olga. Ukrajina. In: KUBÁT, Michal et al. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 411-412.

2. VOLEBNÍ A STRANICKÝ SYSTÉM

VOLEBNÍ SYSTÉM

Volební systém zaznamenal od vzniku samostatného ukrajinského státu celou řadu zásadních proměn majících dopady na strukturu stranického systému. **První volby** samostatného ukrajinského státu proběhly v roce **1994** podle volebního zákona, který stanovoval absolutně většinový dvoukolový systém. V případě, že v daném jednomandátovém obvodu žádný z kandidátů nezískal alespoň 50 % hlasů, konalo se kolo druhé, do něhož postupovali kandidáti se ziskem minimálně 25 % hlasů. K zisku mandátu ve druhém kole bylo zapotřebí, aby volební účast v daném obvodu překročila 50 %. Systém tak generoval dva zásadní problémy – jednak do druhého kola často postupoval pouze jeden či žádný kandidát a jednak docházelo k velice častému opakování voleb za účelem doplnění neobsazených mandátů.^{15,16}

V roce 1997 došlo k přijetí nového volebního zákona s cílem eliminovat výše uvedené nedostatky. Zákonodárci se inspirovali systémem smíšené volby, který polovinu mandátů rozděloval v jednomandátových obvodech na základě relativně většinového systému (FPTP),¹⁷ druhou polovinu pak na základě systému proporčního zastoupení, kdy jediným volebním obvodem bylo území celé Ukrajiny; zcela nově byla zavedena 4% volební klauzule. Takto proběhly **volby v roce 1998 a 2002**.¹⁸

K další úpravě volebního systému došlo v roce 2006, kdy byla snížena výše volební klauzule z původních čtyř na tři procenta. Podle těchto pravidel proběhly pouze **volby v roce 2006**. Zatím poslední – a dnes platný – zákon upravující systém volby do Nejvyšší rady byl přijat v listopadu 2011. První změna se opět týkala volební klauzule, jež byla poslanci zvýšena na 5 %, druhá pak zavedla možnost ucházet se o mandát i nezávislým kandidátům v rámci jednomandátových volebních obvodů, a v neposlední řadě zákon zrušil možnost hlasovat takzvaně proti všem, již měli voliči už od voleb 1994. Do jaké míry se tyto změny projevila v **říjnu 2012 v zatím posledních volbách**, pojednává text v další části této analýzy.¹⁹

Podle tradiční klasifikace lze dnešní volební systém zařadit do skupiny **polopoměrných systémů**, konkrétně jako smíšený typ, neboť při rozdělování kombinuje dvě metody mandátů.²⁰ Do Nejvyšší rady Ukrajiny se obsazuje 225 křesel v jednomandátových obvodech na základě relativně většinového systému (tedy hlasování pro konkrétní jednotlivé kandidáty), dalších 225 křesel se přerozděluje poměrným systémem (tzn. hlasováním pro kandidátní

¹⁵ Např. ustavující schůze parlamentu v roce 1994 se tak účastnilo 338 z celkového počtu 450 poslanců, jelikož na základě tehdejšího volebního zákona se více nepodařilo obsadit.

¹⁶ CABADA, Ladislav. Ukrajina: Hybridní demokracie mezi Evropou a Ruskem. In: CABADA, Ladislav et al. *Komparace politických systémů: Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008, s. 409-410.

¹⁷ „First Past The Post“, neboli česky označován jako systém „Prvního v cíli“ přiděluje mandát tomu kandidátovi, který získá v porovnání s ostatními nejvíce hlasů. Není vyžadována absolutní většina hlasů, nekoná se druhé kolo.

¹⁸ CABADA, Ladislav. Ukrajina: Hybridní demokracie mezi Evropou a Ruskem. In: CABADA, Ladislav et al. *Komparace politických systémů: Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008, s. 409-410.

¹⁹ UKRAINE: Verkhovna Rada (Parliament). *Inter-parliamentary Union (IPU)* [online]. 2012, last update 16 November 2012 [cit. 2012-11-19]. Dostupné z: <<http://www.ipu.org/parline-e/reports/2331.htm>>.

²⁰ Klasifikace viz NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2004. s. 21.

listinu příslušné politické strany) v jednom celostátním obvodu. Pro postup do skrutinia musí strana překonat 5% volební klauzuli. Volební účast není na Ukrajině povinná.

STRANICKÝ SYSTÉM

Stranický systém vždy do jisté míry reflektoval změnu volebního zákona i dalších významných událostí. Období 1994-1998 se neslo v duchu vysoké fragmentace politických stran, poslanecké kluby se skládaly z poslanců více stran, popřípadě se tato příslušnost měnila. Volební reforma z roku 1997 přiměla strany k transformaci, došlo k orientaci na klasické politické strany. K polarizaci a následné restrukturalizaci politického spektra, již vyvolalo zavraždění novináře Gongadzeho, dochází před volbami 2002 (zformování anti-prezidentského bloku Naše Ukrajina, Bloku Julie Tymošenkové, vliv si udržela Komunistická strana). K zatím poslední proměně došlo při volbách 2012, kdy se některé strany staly zcela politicky nerelevantními a jejich místo bylo zaplněno stranami zcela novými.

Strana regionů

Strana regionů vznikla v roce 2001 původně na podporu tehdejšího prezidenta Leonida Kučmy. Již tehdy hrál – mimo jiné osoby – ve straně velmi důležitou roli Viktor Janukovyč, jelikož vykonával funkci jejího předsedy. Díky podpoře ruských vládních kruhů, prezidenta Putina, prezidenta Kučmy a východu Ukrajiny se strana zařadila v politickém spektru mezi dvě nejvýznamnější v zemi. Lokalizace na pravolevé ose a ideologické vymezení však není zcela jednoduché, ve svém programu se orientuje na podporu rozvoje bydlení, rodin s dětmi, vzdělání, průmyslu, zdravotnictví, důchodců, ale také armádní otázky, bezpečnost, ekologická témata (recyklace, nové zdroje elektřiny apod.), zemědělství, dopravu, kulturu, a mnoho dalších. Jednoduše definovatelná je proto pouze její proruská zahraničně-politická orientace.²¹ Předsedou strany je současný premiér Mykola Azarov, čestným předsedou stávající prezident Viktor Janukovyč.

Všeukrajinské sdružení „VLAST“

Politická strana Vlast (*angl. překládáno jako All-Ukrainian Union „Fatherland“*) je fakticky nástupnickou stranou Bloku Julie Tymošenkové – koalice, kterou založila v roce 1999. Tento blok byl původně seskupením několika národně-demokraticky orientovaných politických stran, v jejímž čele stála právě Tymošenková. Vzestup strany proběhl při tzv. Oranžové revoluci, po které se stala ministerskou předsedkyní. Díky neshodám s prezidentem Juščenkem (také významným aktérem revoluce) byla na čas odvolána a do čela vlády se dostává znovu po volbách v roce 2007. V roce 2010 vyslovil parlament po ztrátě většiny poslanců její koaliční vládě nedůvěru. V listopadu 2011 byla koalice přinucena k restrukturalizaci, neboť byla nadále zakázána účast bloků stran při volbách, a proto došlo ke sloučení stran do Vlasti.²² Ideologická profilace strany je opět velmi složitá, programově se hlásí k národním, demokratickým a křesťanským hodnotám, reformismu, patriotismu, národní solidaritě, zodpovědnosti, právům a svobodám. Strana usiluje o vytvoření společnosti práva

²¹ About us. *PARTY OF REGIONS: From stability to prosperity* [online]. 2012 [cit. 2012-11-22]. Dostupné z: <www.partyofregions.org.ua/en/about>.; CABADA, Ladislav. Ukrajina: Hybridní demokracie mezi Evropou a Ruskem. In: CABADA, Ladislav et al. *Komparace politických systémů: Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008, s. 413.

²² CABADA, Ladislav. Ukrajina: Hybridní demokracie mezi Evropou a Ruskem. In: CABADA, Ladislav et al. *Komparace politických systémů: Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008, s. 413.

a blahobytu, kompetitivního státu evropského typu.²³ Předsedkyní je nadále Julia Tymošenková.

ÚDER Vitalije Klička

Politická strana „ÚDER (Ukrajinská demokratická aliance za reformy) Vitalije Klička“ (oficiální název), vznikla v roce 2010. Jak již samotný název napovídá, láká voliče na možnost změny a postavu svého předsedy.²⁴ Strana usiluje o to urychlit rozvoj a demokratizaci státu, zřídit sociálně-tržní hospodářství, konsolidovat společnost, zajistit vládu práva, kdy prioritou jsou občanská práva a svobody a „navrátit Ukrajinu na cestu demokratického vývoje“. Programově je jednoznačně proevropsky zaměřená, kdy si vytkla za cíl přiblížit se evropským standardům s cílem „stát se úspěšným evropským státem“.²⁵ Voleb se zúčastnila poprvé až v roce 2012.

Komunistická strana Ukrajiny

Vznik novodobé komunistické strany se datuje do roku 1993 – tehdy obnovila svou činnost poté, co byla v roce 1991 zakázána. V době své obnovy se zaměřovala na opětovné zavedení centrálně-plánované ekonomiky, prosazovala i znovuzavedení státního monopolu na zahraniční obchod a v neposlední řadě obnovu moci lidu. V zahraniční politice usilovala o obnovu SSSR, tentokrát v nové moderní podobě, čímž posilovala vztahy s Ruskem a Běloruskem.²⁶ Ačkoliv museli komunisté zmírnit ze své rétoriky, ideová profilace strany nadále přetrvává a je zcela zřejmá – jedná se o levicovou stranu hlásící se k hodnotám marxismu-leninismu. V programu s podtitulem „*Proletáři všech zemí, spojte se!*“ explicitně uvádí, že cílem strany je rekonstrukce společnosti na komunistických principech, kdy strategií a technikou k jejímu dosažení je právě zmiňované marxisticko-leninské učení. Přetrvává i zahraničně-politická orientace na Rusko, což je jeden ze styčných bodů možné spolupráce se Stranou regionů.²⁷ Předsedou strany je Petr Symoněnko.

Všeuukrajinské sdružení „SVOBODA“

Svoboda vznikla v roce 1991 pod původním názvem Sociálně-nacionalistická strana Ukrajiny, k přejmenování do stávající podoby došlo následně až na IX. kongresu strany v roce 2004. Doposud měla Svoboda zastoupení pouze v jednotlivých regionálních radách, úspěch na celostátní úrovni – tj. překročení volební klauzule a získání mandátů – zaznamenala v letošních volbách vůbec poprvé. Jedná se o silně nacionalistickou stranu na pravé části politického spektra, která byla za své postoje v posledních letech mnohokrát kritizována a dokonce také nařčena z rasismu a antisemitismu. Předsedou strany je Oleh Tjahnybok.²⁸

²³ Election Programs. *All-Ukrainian Union "Fatherland"* [online]. 2012 [cit. 2012-11-22]. Dostupné z: <<http://batkivshchyna.te.ua/?page=prog>>.

²⁴ „UDAR (...) je politická strana vedena hrdinou Ukrajiny, filantropistou a světovým šampionem v boxu Vitalijem Kličkem.“, viz History of the UDAR Party. *UDAR (Ukrainian Democratic Alliance for Reforms) of Vitaliy Klychko* [online]. 2012 [cit. 2012-11-22]. Dostupné z: <<http://klichko.org/en/about/history>>.

²⁵ History of the UDAR Party. *UDAR (Ukrainian Democratic Alliance for Reforms) of Vitaliy Klychko* [online]. 2012 [cit. 2012-11-22]. Dostupné z: <<http://klichko.org/en/about/history>>.

²⁶ KOPEČEK, Lubomír; KUBOVÁ, Olga. Ukrajina. In: KUBÁT, Michal et al. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 424-425.

²⁷ Programme of the Communist Party of Ukraine. *Communist Party of Ukraine* [online]. 2012 [cit. 2012-11-23]. Dostupné z: <<http://www.kpu.ua/programmakpu/>>.

²⁸ Ukraine Political Parties. *GlobalSecurity.org* [online]. 2012 [cit. 2012-11-23]. Dostupné z: <<http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/parties-new.htm>>; About The Party. *All-Ukrainian Union "Freedom"* [online]. 2012 [cit. 2012-11-23]. Dostupné z: <http://www.svoboda.org.ua/pro_partiyu/>.

3. VOLBY 2012

Říjnové parlamentní volby byly pro prezidenta Janukovyče první velké volby za dobu jeho úřadu, tudíž se i dalo předpokládat, že se stanou jakýmsi referendem jeho politiky. Opoziční síly byly velmi oslabeny a rozptýleny, kdy navíc největší opoziční postava – Julia Tymošenková – se vzhledem k 7letému trestu odnětí svobody nemohla kampaně zúčastnit.²⁹ Již dopředu byly volby ovlivněny přijetím výše zmiňovaného zákona zakazujícím účast bloků stran ve volbách. Strany proti němu vystupovaly s tím, že jeho jediným cílem je opozici rozdělit. Kritice byl zákon podroben i ze strany Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), která konstatovala, že silně podkopal důvěru ve volební proces.³⁰

VOLEBNÍ KAMPAŇ

Volební kampaň začala na začátku srpna 2012 a nesla se v duchu diskuse o dalším směřování země. Volby měly zvláště ovlivnit vztahy se západními státy, jež se netajily svými obavami o stav demokracie pod vedením prezidenta Janukovyče.³¹ Strana regionů potřebovala výrazněji obnovit volební podporu, kdy podle průzkumů veřejného mínění kontinuálně ztrácela. Výsledky rovněž mohly předurčit prezidentskou volbu v roce 2015 – v případě posílení této strany by došlo i k upevnění moci samotného prezidenta.

Již před volbami se uvažovalo o sjednocení opozice za dosažením zisku většiny v Nejvyšší radě, a to hlavně spojením ÚDERu a Vlasti. Politické aliance jsou na Ukrajině velmi často viditelným jevem, na druhou stranu však nemají obvykle dlouhého trvání. Zde došlo k vytvoření dohody týkající se koordinace nominování kandidátů v jednomandátových obvodech. Tímto postupem si opoziční strany chtěly „rozdělit“ obvody tak, že by nedocházelo k rozměňování hlasů, neboť by nekandidovaly proti sobě. Vzhledem k veřejnému nesouhlasu nebyl plán nakonec realizován a opozice zůstala nesjednocena.

Napříč stranami bylo možno identifikovat mnoho styčných bodů, jako například reformy na podporu ekonomickému růstu, vyšší platy, penze a jiné benefity, podpora lepšího vzdělávání a zdravotních služeb. **Strana regionů** zdůrazňovala úspěchy své vlády, kdy do kontrastu dávala hlavně stabilitu, kterou zemi přinesla s chaosem za dob vlády opozice. Slibovala vyvážený přístup v politice a zahraničním směřování mezi Východem a Západem. Kampaň **Vlasti** byla vedena v duchu „boje dobra se zlem“ (tj. hlavně zahájení procedury impeachmentu prezidenta Janukovyče), prosazovala evropské hodnoty a reverzi vládní politiky o vyšším postavení ruštiny. Kliček **ÚDER** se vyhnul citlivým a polarizujícím tématům, strana slibovala více pravomocí do rukou občanů a vedla kampaň proti korupci. U **kandidátů v jednomandátových okrscích** pak převažovala spíše lokální témata, kdy byl běžný i distanc od agendy „své“ strany.

²⁹ Tymošenková jakékoliv nařčení odmítá a svůj proces považuje za odplatu (odvetnou kampaň) prezidenta Janukovyče za tzv. Oranžovou revoluci, jež v roce 2004 vynesla do prezidentského postu V. Juščenka.

³⁰ Ukrainian Parliamentary Elections. BBC: News Europe [online]. 2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-20031821>>.; Ukraine Political Parties. *GlobalSecurity.org* [online]. 2012 [cit. 2012-11-23]. Dostupné z: <<http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/parties-new.htm>>.

³¹ Evropská unie k tomuto uvedla, že doufá, že volby budou „free and fair“.

VÝSLEDKY VOLEB

Výsledky voleb výrazně proměnily stranické spektrum v Nejvyšší radě Ukrajiny. Níže prezentované výsledky stále nejsou definitivní. Příčinou je napadení voleb v několika okrscích, se kterými se nyní vypořádává soud. Tyto mandáty byly do rozhodnutí z výsledků prozatím vyňaty, proto počet 438 z celkových 450.

Tabulka 1: Výsledky voleb do Nejvyšší rady 2012 (neúplné)

POLITICKÁ STRANA	POČET MANDÁTŮ		
	poměrná volba	většinová volba	CELKEM
Strana regionů	72	113	185
Vlast	62	39	101
ÚDER Vitalije Klička	34	6	40
Komunistická strana Ukrajiny	32	0	32
Svoboda	25	12	37
Nezávislí kandidáti	-	43	43
CELKEM	225	213	438

pozn.: volební účast dosáhla 57,99 %;

zdroj: *Selected members of the Verkhovna Rada of Ukraine. The Central Election Commission: Volby 2012 [online]. 2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupné z: <<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/wp611?PT001F01=900>>.*

Strana prezidenta Viktora Janukovyče se stala jasným vítězem voleb: oproti předchozím volbám 2007 posílila o dalších 10 mandátů. Stranu bývalé premiérky Tymošenkové je naopak možno považovat jako poraženého, neboť ztratila 55 mandátů. Velký úspěch zaznamenal ÚDER Vitalije Klička, jenž se účastnil vůbec prvních celostátních voleb. Naše Ukrajina, původně blok stran okolo bývalého prezidenta Viktora Juščenka, ve volbách zcela propadla, neboť nezískala žádný mandát – rozdíl od voleb 2007 tak činí celých 72 mandátů). Poslední změna volebního zákona z roku 2011 umožnila v rámci jednomandátových obvodů ucházet se o mandát i nezávislým kandidátům; zcela nově tak bylo zvoleno 43 nezávislých kandidátů, u nichž bude záležet, k jaké straně se při hlasování přikloní.

POVOLEBNÍ VYJEDNÁVÁNÍ A SESTAVENÍ VLÁDY

Možné scénáře k povolebnímu dění a sestavení vlády byly před volbami v zásadě tři. Opoziční strany by získaly dostatek hlasů k tomu, aby sestavily vlastní koalici a odstavily tak od moci dosavadní Stranu regionů prezidenta Janukovyče. Druhou možností bylo sice oslabení Strany regionů, nicméně ne nijak razantní, kdy by s některou další stranou nadále disponovala v Nejvyšší radě nutnou většinou. Poslední uvažovanou možností byla situace, ve které Strana regionů sama získává dostatek poslaneckých mandátů k vytvoření vlády.

Předseda poslaneckého klubu Strany regionů Oleksandr Yefremov se již nechal slyšet, že do jeho klubu vstoupí celkem 223 poslanců nově zvolené Nejvyšší rady.³² Zde lze oprávněně očekávat, že těmito budou právě mnozí nezávislí poslanci zvolení v jednomandátových obvodech. Vyloučena není ani případná podpora komunistů. Pro poslanecké kluby není neobvyklé členství poslanců, kteří byli zvoleni v rámci jiné strany.

³²Yefremov: Regions Party faction already has 223 members. *KyivPost: Independence. Community. Trust [online]. 2012 [cit. 2012-11-29]. Dostupné z: <<http://www.kyivpost.com/content/politics/yefremov-regions-party-faction-already-has-223-members-316850.html>>.*

Ačkoliv nebyly doposud rozděleny všechny mandáty, téměř s jistotou lze předpokládat, že již nedojde k zásadnímu vychýlení mající reálný dopad a sestavením vlády bude opětovně pověřen člen Strany regionů.

ZDROJE:

CABADA, Ladislav. Ukrajina: Hybridní demokracie mezi Evropou a Ruskem. In: CABADA, Ladislav et al. *Komparace politických systémů: Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008, s. 399-416.

Constitution of Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine: official web-site* [online]. 1996 [cit. 2012-11-19]. Dostupné z: <http://static.rada.gov.ua/site/const_eng/constitution_eng.htm>.

KOPEČEK, Lubomír; KUBOVÁ, Olga. Ukrajina. In: KUBÁT, Michal et al. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 402-431.

UKRAINE: Verkhovna Rada (Parliament). *Inter-parliamentary Union (IPU)* [online]. 2012, last update 16 November 2012 [cit. 2012-11-19]. Dostupné z: <<http://www.ipu.org/parline-e/reports/2331.htm>>.

Ukraine Political Parties. *GlobalSecurity.org* [online]. 2012 [cit. 2012-11-23]. Dostupné z: <<http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/parties-new.htm>>.

Webové stránky jednotlivých politických stran a zpravodajské portály: viz jednotlivé poznámky pod čarou.